

АВТОНОМНІСТЬ ЯК ОСОБИСТІСНА ДЕТЕРМІНАНТА ВПЕВНЕНOSTІ У СОБІ В ПІДЛІТКІВ

Впевненість у собі є багаторівневим поняттям, особливості формування якого обумовлені етапами розвитку особистості в онтогенезі. Сенситивним для розвитку впевненості у собі є підлітковий вік. Тому в нашому дослідженні ми розглянемо психологічні особливості становлення впевненості у собі в підлітків, що дає нам можливість обґрунтувати особистісні детермінанти прояву цього феномена в даному віковому періоді.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота входить до плану наукових досліджень кафедри соціальної психології та психотерапії Інституту соціології, психології та управління Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

У психологічній літературі підлітковий вік розглядається цілісно, в єдності та взаємозв'язку всіх сфер особистості. Виділяються новоутворення, специфічні особливості, характерні для даного вікового етапу.

Особливості розвитку та формування особистості підліткового віку досліджуються в працях Л. Виготського, С. Рубінштейна, Е. Елкінда, Е. Еріксона, Д. Беха, Л. Божович, І. Булах, Т. Драгунової, І. Дубровіної, М. Кле, А. Прихожан, Н. Ремшмидт, Д. Фельдштейна та інших.

Автономність особистості традиційно розглядається у контексті розв'язання проблем самодетермінації та саморегуляції особистості. Такому колу проблем присвячено низку наукових досліджень (Г. О. Балл, І. Д. Бех, О. Ф. Бондаренко, І. С. Булах, Л. В. Долинська, Д. О. Леонтьєв, Н. Ф. Каліна, З. С. Карпенко, Ю. О. Міславський, В. І. Моросанова, В. А. Петровський, Н. І. Пов'якель, Т. М. Титаренко, О. Я. Чебикін, В. М. Чернобровкін, Т. С. Яценко та ін.).

Метою нашої **роботи** є теоретичне обґрунтування автономності як особистісної детермінанти впевненості у собі в підлітків.

Підлітковий вік – це один з найважливіших етапів життя людини. В ньому багато джерел і починань всього подальшого становлення особистості.

В традиційній класифікації підлітковим віком прийнято вважати період розвитку індивіда від 10-11 до 14-15 років.

Загальна характеристика підліткового віку варіює в різних теоріях залежно від їх основної ідеї. Так, в психоаналізі домінують ідеї статевого дозрівання і пошуку ідентичності, в когнітивних теоріях – зростання розумових здібностей, в діяльнісному підході – змін провідної діяльності. Всі ці і багато інших підходів об'єднує те, що в них існують загальні показники, які характеризують даний вік. Вони визначаються численними соматичними, психічними і соціальними змінами [3].

Л. І. Божович характеризує підлітковий вік як період "усвідомлення свого соціального "Я" та виникнення на цій основі внутрішньої позиції, тобто певного цілісного відношення до оточуючого і самого себе, що породжує відповідні потреби та прагнення, на основі задоволення яких виникають нові потреби" [1, с. 227].

В підлітковому віці відбувається втрата дитячого статусу, хоч зберігаються нереалістичні уявлення про власні привілеї і статус дорослих. Такому становищу сприяють і суб'єктивні враження: різкі фізичні зміни, мрії та ідеали, які починають уявлятися вже менш реальними, кризові зіткнення з самим собою і сім'єю, почуття самотності та прагнення швидше досягти статусу дорослої людини [3].

На формування почуття дорослості здійснює вплив і когнітивний розвиток підлітка, який, як зазначає Ж. Паже, переходить на формально-операційну стадію когнітивного розвитку. На рівні формальних операцій виникають три взаємопов'язаних характеристики мислення: по-перше, здатність виявити зв'язок між двома і більше змінними чи розібратися у складних відношеннях; по-друге, будувати гіпотези про можливий вплив однієї чи декількох змінних на іншу змінну; по-третє, спроможність інтегрувати та диференціювати змінні у процесі гіпотетичної дедуктивної побудови. Це маневрування між реальністю та вірогідністю, за автором, є основною якістю підлітка [5].

Д. Б. Ельконін відзначає, що центральним психологічним новоутворенням підліткового віку є прагнення бути і вважатися дорослим. Прагнення до автономності, дорослості та самоствердження впливає на побудову взаємин з дорослими. Підлітки починають активно відстоювати свої права на самостійність, висувають власні пропозиції у вирішенні значної частини життєвих питань. Процес автономності і самостійності прискорюється у дітей, чий батьки вважають їх здатними до автономії і сприймають як сильну людину, здатну "стояти на власних ногах" [3].

І. С. Булах серед типових особливостей особистості сучасного підлітка визначала відносну незалежність поведінки від порад дорослих, появу відносно стійких цілей і здатності довільно приймати рішення, прагнення до автономності та самостійності [2].

Виходячи з положення, що однією з головних характеристик підліткового віку є прагнення до самостійності, дорослості та самоствердження, ми відносимо автономність особистості до детермінантів впевненості у собі саме в цей віковий період.

Автономність проявляється в самовизначенні і незалежності, здатності протистояти соціальному тиску, думати і поводити себе незалежно, оцінюванні себе, виходячи із особистих стандартів, саморегуляції власної поведінки.

На думку психологів гуманістичного напрямку, автономність є головним критерієм психічного здоров'я особи, її цілісності і повноти. Особистість, що турбується про себе – автономна, незалежна і вільна, проте це не означає відчуження і самотність. В термінах Е. Фромма автономність – це позитивна свобода для саморозвитку, запорука самостійного та свідомого вибору, коли людина бере відповідальність за власні вчинки [6].

С. К. Нартова-Бочавер пов'язує автономну поведінку з психологічною суверенністю: "...здатність людини контролювати, захищати і розвивати свій психічний простір, який ґрунтується на узагальненому досвіді успішної автономної поведінки" [4, с. 11]. Формувати власну автономність означає підтримувати себе у будь-якій ситуації, поводити себе незалежно від обставин, приймати самостійні рішення, тобто розвивати власну самостійність, індивідуальність.

Отже, автономність як здатність протистояти соціальному тиску, бути незалежним, приймати самостійні рішення, брати відповідальність за свої вчинки спрямовує поведінку підлітка, дає можливість отримувати власний життєвий досвід.

У контексті нашого дослідження автономність детермінує розвиток впевненості у собі в підлітковому віці.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Аналіз літературних джерел дав можливість зробити висновок про те, що наше теоретичне припущення підтвердилося. Автономність є однією з особистісних детермінант впевненості у собі в підлітків

Рівень розвитку впевненості у собі взаємопов'язаний з рівнем прояву автономії в підлітків

Подальші дослідження будуть проводитись у напрямку вивчення інших особистісних детермінант впевненості у собі в підлітків.

Використана література:

1. *Божович Л. И.* Проблемы формирования личности / Л. И. Божович ; под ред. Д. И. Фельдштейна. – М. : Ин-т практической психологии ; Воронеж : НПО "МОДЭК", 1997. – 352 с.
2. *Булах І. С.* Психологічні основи особистісного зростання підлітків : дис. докт. психол. наук: 19.00.07 / Ірина Сергіївна Булах ; НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2004. – 581 с. – С. 129-132.
3. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долінська, З. В. Огороднійчук та ін. – 2-ге вид. – К. : Каравелла, 2009. – 400 с.
4. *Нартова-Бочавер С. К.* Человек суверенный: психологическое исследование субъекта в его бытии / С. К. Нартова-Бочавер. – СПб. : Питер, 2008. – 400 с. – (Серия "Учебное пособие").
5. *Пиаже Ж.* Избранные психологические труды / Ж. Пиаже // Пер. с франц. – М. : Межд. Пед. Академия, 1994. – 680 с.
6. *Фромм Э.* Человек для себя / Эрих Фромм. – Мн. : Коллегиум, 1992. – 253 с.

Аннотация

Теоретическое обоснование автономности как личностной детерминанты уверенности в себе у подростков.

Annotation

Autonomy as the determination of self-reliance of teenagers is learn here.

УДК 303.446.2:316.28:316.454.52

Щілінська Г. В.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ АСПЕКТ ВИЯВУ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА СПОСІБ СПІЛКУВАННЯ

В сучасному світі гостро постає проблема комунікації та спілкування, під якою мається на увазі застосування смислового методу обміну тією чи іншою інформацією, передачею певних повідомлень та особистою взаємодією індивідів один з одним.

Якщо ж враховувати специфіку менталітету, проблему можливого міжнаціонального мовного бар'єру, то особливого значення набуває міжкультурна комунікація. Під цим терміном слід розуміти адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, що належать до різних культур [2, с. 389]. В свою чергу, особливе значення надається й культурному аспекту, який являє собою певну систему норм, цінностей, правил поведінки, які притаманні тому чи іншому народу або нації.

Міжкультурна комунікація не може відбуватися без соціальної взаємодії. Розуміння та сприйняття одне одного під час спілкування надає великий поштовх до подальшої реалізації плідних комунікативних стосунків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, і на які